

Pršivec in Fužinske planine

Pastirji so zadrlesknili vrata

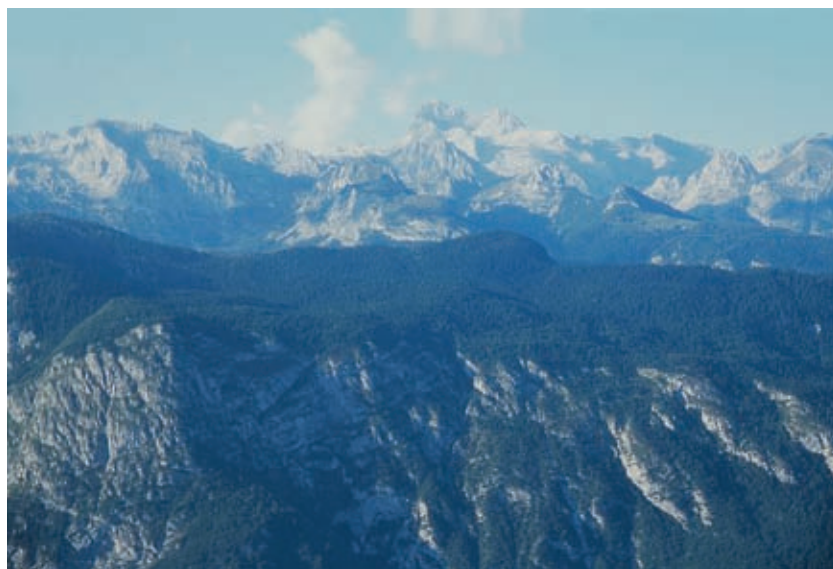
Dostop: Pot na Pršivec (1761 m) je iz Stare Fužine v Bohinju lahko prehodna in dobro označena. Dolga je slabe 4 ure hoda, vendar si jo za poldrugo uro skrajšate, če se zapeljete na Planino Vogar (1054 m). Nekoliko daljši, a slikovit povratek pelje z vrha najprej proti severu čez Planino Viševnik (1615 m), kjer se steza obrne nazaj na Vogar. Težji, enako dolg vzpon na Pršivec se začne pri Koči pri Savici (653 m) in nadaljuje po obnovljeni stezi čez Komarčo najprej do Črnega jezera (1294 m), potem pa čez Dol pod Stadorjem do Planine Viševnik. Od Planine Viševnik do vrha Pršivca je zahtevna pot dolga samo dobre pol ure. Obhod Fužinskih planin lahko začnete pri Planini Blato (1147 m), do katere se pripeljete iz Stare Fužine. Do Planine pri Jezeru je z Blata uro daleč, do planine Laz poldrugo uro. S Planine pri Jezeru je pol ure hoda do Planine Dedno polje (1560 m) in prav toliko do Planine Viševnik.

Naravne lepote

Zgodovinsko-kulturne znamenitosti

Vogar je tista prijetna gorska planota, bolje bi rekli poljana, s katere nad Bohinjsko jezero vzletajo – in dolgo odlašajo s pristankom – srečni gorski padalci. Morebitno zavist boste potešili z zavestjo, da vas noge peljejo više, mnogo više, kot more padalce dvigniti vzgonski veter; vaši razgledi so širnejši, venec gora okoli vas je popolno sklenjen. In ostaja miren, stanoviten, čeprav zlatorogovsko razrit. Na vrhu Pršivca vas čaka eden najrazkošnejših razgledov v Julijcih.

Od Vogarja pelje proti zahodu najprej kolovoz, kmalu pa prijetna markirana pot skozi senčen gozd pod Planino Hebat. Tu in tam

Pogled z Vogla na južno ostenje Pršivca nad Bohinjskim jezerom. Nad gozdnim območjem, po katerem so posejane Fužinske planine, je triglavsko pogorje.

Med bohinjski pastirskimi planinami so razpredene prijazne in dobro označene planinske poti.

se steza postavi pokonci, kar nič ne de; hodite po vrhnjem robu strmih pečin nad jezerom. (Na desni strani se ponekod približate tudi cesti, ki z Vogarja pelje do obračališča pod Voketom. S tega obračališča je do vrha Pršivca manj kot za poldrugo uro strme poti. Ampak tega v tej knjigi niste prebrali. Bolje je s pešačenjem od Vogarja ravno prav ogreti kosti in mišice za končne strmine.)

Močni, srce poživljajoči duh po gozdu vas oklene v svoj skriv-

nostni objem. Bolj ko se vzpenjate k vrhu, bolj gora stresa s sebe gozdno opravo, krivenči drevesa in jih pušča, da desetletja kot viharniki umirajo v patetičnih pozah. Bogvaruj, da se ne izgubite v zmešnjava nešteti vrtač in kotanj. Zlovešča črna žrela in težko prestopno rušje bodo branila sleherni pedenj razsekanih gorskih hrbtov nad Bohinjskim jezerom. Poezije gozdnega krasa bo hitro konec. Stopati od markacije do markacije pa – nasprotno – pomeni napredovati po »obvladanem«
blodnjaku, hoja je užitek, čeprav je tu in tam treba malo poplezati z vsemi štirimi. Pogledi v globoki Ukanc in na jezersko gladino so vse bolj mamljivi. Pot se na vršnih vršičih Pršivca uleže in na vrhu je prijetna trava ter na njej botanični gorski vrt brez vstopnine. Ni treba več hoditi, celo stati ne ali sedeti. Ob zgodnji uri boste tudi leže videli, kako se iz velikanskega bohinjskega prepada – rečejo mu tudi oaza Alp – spodaj dvigajo dimni stebri in se trgajo kosmi megle. Očrtujejo se znani obrisi jezera, zraven pa še bele pike vse številnejših stavb okoli njega. Sivozelena smučišča pod Voglom se komajda razločijo v zelenih valovih gozdov, ki pljuskujejo pod robove Spodnjih Bohinjskih gora. Pod Podrto goro je velikanski podor. Zdaj nazorno vidite, česar iz doline niste mogli: da se je gora nekoč res sesula. Pogled vam naprej kot pomladna lastovka šviga po Komni in Bogatinu, za njima objame vmes Krnov rogelj. Ko pa se seli na sever ter vzhod, ga prikujejo nase silne skalne kope navpik preklanega Debelega vrha in seveda obeh Triglavov, velikega in malega, ki ga – kar vam morebiti pokaže dober daljnogled – oblegajo neugnane človeške mravljice.

Med vrnitvijo čez Planino Viševnik planinski popotnik nemara še doživi nekaj stare planšarske romantike. Njena arhitekturna

dediščina kaže iznajdljivost nekdanjega bohinjskega gorjanca in njegov prvinski čut za obdelavo lesa; občutek, ki ga zdaj dedujejo počitnikarji, ki po ves božji dan vihtijo kladivo in žago. Planšarske tradicionalne gmotne kulture pa je komajda kaj ostalo. Planšarji so okrašene modele za maslo, starosvetne pinje za metenje masla, žehtarje za mleko in sklede za kisanje mleka itd. večinoma oddali v Planšarski muzej v Stari Fužini. Nekatere so počitnikarji

od njih spet odkupili in tako zdaj vzdržujejo stari duh Fužinskih planin, upirajoč se novotarijam, kot so sončne celice ali zastave nad Bregarjevim zavetiščem, urejenem v enem od zapuščenih stanov.

Po nekaj urah hoje je zasluženi počitek na Planini Viševnik poplačan še z lepim pogledom po vršacih in družbi razmršenih macesnovih viharnikov. Grebeni so resnobni, upognjeni kot od starosti. Od blizu se lahko zazreš v njihove gube, izrezljane vodne žlebiče. Voda je vse to ustvarila, a vode ni videti. Kjer more, izgine v prepustnih tleh. Le na dnu kotanj je prst in na njih tu in tam vztrajajo pastirji. Pridejo vsako leto in nam odprejo vrata gora.

Razmislek o življenju na planini se pojavi nevsiljivo in zlagoma. Dlan bohinjskega kmeta je bila sicer majhna in Planina Viševnik tudi zanje ni imela več dovolj darov, da bi jo lahko vsako leto napolnila. Podoben občutek dobi popotnik na sosednjih Planinah Dedno polje in Ovčarija, do katerih se mu ni treba posebno daleč potruditi (z zemljevidom kajpada, po markacijah!). Pašniki se vse bolj zaraščajo in zmeraj manj je črede, ki bi jih lahko sproti kaj pomulila. Zmeraj manj je tudi ljudi, ki bi živino lahko pomolzli. Planšarji, kolikor jih je, živijo neopazno, skoraj skrivnostno, in tudi takrat, ko z njimi skleneš kakšno kupčijico za dobroto, med planinci že kar legendarno, ko kupiš, recimo, od njih nekaj mleka ali skute, te pogledajo le postrani, kot v zadregi. Iz teh oči te ošine pravadnina bohinjske pastirske kulture, ki sega nemara še v keltske čase, tista, ki jo le slutiš in jo skušaš, pred seboj razsuto v zadnjih koščkih, jecavo nagovoriti.

Z bregov naokrog so se oglašali zvonci pasočje živine; kravji nizko in počasi, kar nekako preudarno, telečji pa so drobili vmes višje in

Znamenja Evropske skupnosti na prastari Planini Viševnik

Planina Viševnik. V ozadju
Debeli vrh.

naglo, kakor je rada razposajena in lahkomišelna mladost. Jerca je prizvanjanje posameznih tropičev komaj slišala. Preveč vsakdanje ji je postalo življenje v planini. In pa – vsa je bila zaverovana v stran proti Belim glavam in še naprej proti Tičarici in Kopicici. Oči si je bila zaslonila z roko in preiskovala je s pogledom skalovje in meli, jase in ruševje, pa nikjer ni mogla izslediti Hribarjevega Petra.

Tako je bard planšarskega življenja, pisatelj Janez Jalen, opisal, kako sta se v Fužinskih planinah nad Bohinjem iskala Jerca in Pe-

ter. Bilo je to v času, ko so hodili *planvat* najbolj sposobni delavci, domači sinovi in hčere in celo kakšen gospodar. Bohinjske pastirske srenje so imele okoli 230 majerjev in majeric. Vstajajo že v svitu, da pomolzejo krave, preden se porazgube po pašnikih, potem pa jim ves dan mineva v različnih mlekarско-sirarskih opravilih v kočah in stajah, mirno, nekako letargično, mimoidočim planincem umaknjeno. Na Planini Laz, kjer na višini 1560 metrov pasejo vsako poletje od srede julija do malega šmarna (8. septembra), planinski popotnik nemara še doživi nekaj stare planšarske romantike ... Majerica s Planine Laz je opisala kar se da natančno svet okoli sebe; poskušajte izgovoriti ta slikovita ledinska imena: »*Tam je Miščina gváva, Pogorélčna gváva, Za pvázam, Tomažkóv usténg, Pr Mkvázevem, Krnica, U Razór, Pr Kred, Kóprova gváva, Dbev vrh, Kravja konta, Vogradi, Srpíšna gváva, Pod Stópam, Na Kvánc, Za Kváncam, Zadaj pvaz, Za robmí, Stdénčnat hrib, Za pótam, Pod bábjm stópam, Cágovc, Pr tábl (so oglje kuhali), Pogoréla, Pr bajt, Praprotična gváva, Ta gvátk hrif ...*«

Pesnik Dane Zajc (1929–2005), ki je v Lazu imel svoj poletni dom, v katerem je večje postoril kaj tesarskega (a tudi planinaril po okoliških gorah skupaj s sinom Lenartom), je globoko občutil naraščajočo resnico tega sveta: *Pastirji so šli čez rob. / Črede glasov so odgnali, / nagnetene glasove po žlebu. / Vrata v goro so se zadrlesnila / s snežnim zapahom.*